

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 9.6.2011
COM(2011) 337 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

**par programmas ENERGY STAR īstenošanu Eiropas Savienībā laikposmā no 2006. līdz
2010. gadam**

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

par programmas ENERGY STAR īstenošanu Eiropas Savienībā laikposmā no 2006. līdz 2010. gadam

1. IEVADS

Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, tostarp biroja iekārtas (t.i., datori, displeji, attēlveidošanas iekārtas, serveri u.c.), ir viena no visstraujāk augošajām elektroenerģijas galalietojuma jomām ES un visā pasaulē. Biroja iekārtas patērē 17 %¹ no terciārajā sektorā izmantotās elektroenerģijas, savukārt IKT iekārtas un pakalpojumi veido aptuveni 8 % no elektroenerģijas kopējā patēriņa ES. Paredzams, ka šo iekārtu energopatēriņš līdz 2030. gadam trīskāršosies², jo to īpašnieku īpatsvars palielinās un tirgū nonāk aizvien jauni lietojumi un funkcijas. Pašreiz pieejamās tehnoloģijas, kas ļauj ievērojami samazināt energopatēriņu, nav pilnībā ieviestas, jo to kavē tirgū nenovērstie trūkumi, piemēram, nepietiekama informētība vai pretrunīgas intereses. Sniedzot patērētājiem precīzu, salīdzināmu un skaidru informāciju par biroja iekārtu energoefektivitāti, IKT funkcionalitātes un izmantojuma paplašināšanos iespējams atsaitīt no iekārtu energopatēriņa pieauguma.

Biroja iekārtas pārdod visā pasaulē. Lai gan ražošanas bāze aizvien plašāk tiek pārvietota uz Āziju, liela daļa pētniecības un izstrādes, pārdošanas un pat ražošanas telpu atrodas ES un ASV. Tirdzniecības apjoms starp ES un ASV šajā tirgus segmentā krītas, tomēr vēl joprojām ir būtisks. ASV ir ES lielākais biroja iekārtu eksporta tirgus, un ES un ASV tirdzniecības apjoms šajā tirgus segmentā pārsniedz 10 miljardus euro gadā (eksports uz ASV veido aptuveni 4 miljardus euro, un imports ES — 6 miljardus euro)³.

Biroja iekārtu aizvien pieaugošais energopatēriņš un IKT tirgus starptautiskais raksturs ir nopietns pamatojums starptautiskai regulatīvai sadarbībai šajā nozarē. Šādā situācijā 2000. gada decembrī tika parakstīts ES un ASV Nolīgums par biroja iekārtu energoefektivitātes marķēšanas programmu koordinēšanu⁴ (turpmāk "nolīgums"). Nolīgums, kas 2006. gadā tika atjaunināts uz otru 5 gadu laikposmu, ir pamats programmas ENERGY STAR īstenošanai ES (turpmāk "programma"). ENERGY STAR ir brīvprātīga energoefektivitātes marķēšanas programma, kuru vada ASV Vides aizsardzības aģentūra (*Environment Protection Agency*) (turpmāk "EPA"). Tā ir īstenota vairākās citās tautsaimniecībās, tostarp Japānā, Kanādā un Austrālijā, ar nolīgumiem, kas līdzīgi ar ES noslēgtajam nolīgumam.

¹ <http://re.jrc.ec.europa.eu/energyefficiency/publications.htm>

² *Gadgets and Gigawatts — Policies for Energy Efficiency Electronics* © ESAO/SEA, 2009, [127. att.], [287. lpp], citējot Grochowski, E. un M. Annavaram (2006), *Energy per Instruction Trends in Intel Microprocessors, Technology@Intel Magazine*, 2006. gada marts.

³ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GI-10-001/EN/KS-GI-10-001-EN.PDF

⁴ OV L 381, 28.12.2006., 26. lpp.

"Amerikas Savienoto Valstu valdības un Eiropas kopienas Nolīgums par biroja iekārtu energoefektivitātes marķēšanas programmu koordinēšanu", OV L 172, 26.6.2001., 3. lpp.

Pamatojoties uz nolīgumu, *EPA* un Komisija kopīgi pārvalda programmu *ENERGY STAR* biroja iekārtām. Šī pārvaldība ietver sadarbību ražojumu specifikāciju izstrādē un ES un ASV reģistrētu ražojumu savstarpēju atzīšanu.

ENERGY STAR ir ES energoefektivitātes politikas neatņemama daļa, kā noteikts Energoefektivitātes rīcības plānā⁵. Tās mērķis ir virzīt biroja iekārtu tirgu uz lielākas efektivitātes sasniegšanu, un tādējādi tā papildina Ekodizaina direktīvu 2009/125/EK⁶, ar kuras palīdzību tirgū noteiktas obligātas vai brīvprātīgas minimālās efektivitātes prasības.

Tā kā nolīguma termiņš beigsies 2011. gada decembrī, šajā paziņojumā novērtēti ieguvumi no tā iespējamās atjaunināšanas (5. iedaļa), pamatojoties uz:

- pieredzi programmas īstenošanā ES (2. iedaļa),
- programmas efektivitātes novērtējumu biroja iekārtu energoefektivitātes uzlabošanas skatījumā (3. iedaļa),
- plānotajām ASV programmas *ENERGY STAR* izmaiņām (4. iedaļa).

2. PROGRAMMAS *ENERGY STAR* ĪSTENOŠANA ES

Programma ES īstenoata ar Padomes Lēmumu 2006/1005/EK⁷ un Regulu (EK) Nr. 106/2008 par biroja iekārtu energoefektivitātes marķēšanas programmu⁸.

2.1. Pamatelementi

Programmas īstenošanā var uzsvērt šādus galvenos aspektus.

- **Vienotība** — ražojumu specifikācijas kopīgi izstrādā *EPA* un Eiropas Komisija, kam palīdz dalībvalstis (ES *Energy Star* padome, *EUESB*). Tādējādi specifikācijas ASV un ES ir vienādi striktas un parasti stājas spēkā abās pusēs vienlaicīgi. Turklāt ražojumi, ko reģistrējusi viena pārvaldības struktūra (*EPA* vai EK), otras nolīguma puses teritorijā tiek atzīti par atbilstošiem *ENERGY STAR* specifikācijām.
- **Dinamika** — ražojumu specifikācijas regulāri tiek pārskatītas, lai izveidotu politikas satvaru, kas nodrošina pastāvīgu virzību uz biroja iekārtu efektivitātes uzlabošanu. Kopš 2000. gada specifikācijas ir pārskatītas 3 reizes, katru reizi nosakot aizvien striktākus energoefektivitātes līmeņus. Pašreizējā nolīgumā paredzētais mērķis ir ražojumu specifikācijās ietvert ne vairāk kā 25 % no modeļiem, par kuriem pieejami dati laikā, kad specifikācijas tiek noteiktas.
- **Motivācija** — 2008. gadā programmai piešķirta lielāku spēku, iekļaujot tajā pienākumu dalībvalstu centrālās valdības iestādēm un Eiropas iestādēm publiskajā iepirkumā noteikt

⁵ COM(2006) 545 galīgā redakcija.

⁶ OV L 285, 31.10.2009., 10. lpp.

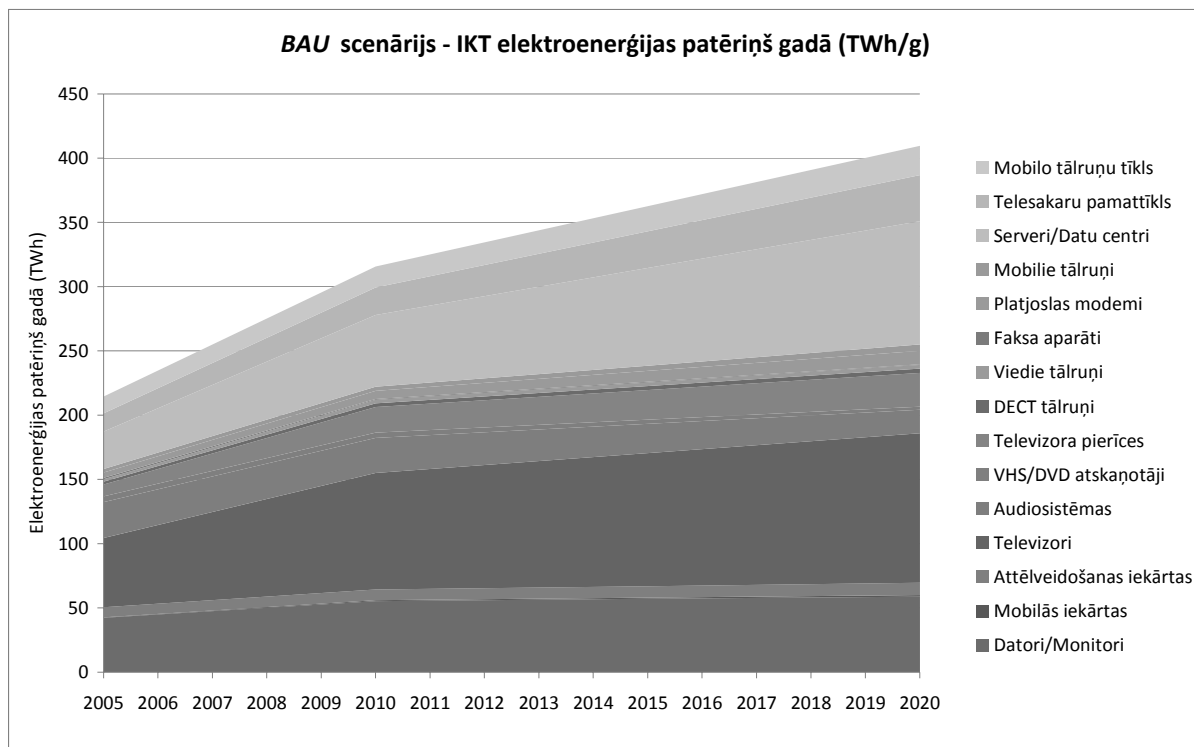
⁷ Padomes 2006. gada 18. decembra Lēmums 2006/1005/EK par Amerikas Savienoto Valstu valdības un Eiropas Kopienas nolīgumu par biroja iekārtu energoefektivitātes marķēšanas programmu koordinēšanu, OV L 381, 28.12.2006., 24. lpp.

⁸ OV L 39, 13.2.2008., 1. lpp.

energoefektivitātes prasības, "kas nav zemākas" par *ENERGY STAR* kritērijiem⁹. Publiskais iepirkums ir ražojumu reģistrācijas galvenā motivācija ES.

2.2. Darbības joma

Kopš nolīguma pirmsākumiem *ENERGY STAR* ir ietvertas specifikācijas datoriem, monitoriem/displejiem un attēlveidošanas iekārtām (kopētājiem, printeriem, skeneriem utt.). Specifikācijas jau 3 reizes ir pārskatītas, lai pielāgotu tās tehnikas progresam un virzītu efektivitātes uzlabošanu. Gaidāms, ka 2011. gada pirmajā ceturksnī stāsies spēkā pirmās specifikācijas serveriem. Turklāt *EPA* un Komisija pašreiz sadarbojas, izstrādājot kritērijus vēl trijām ražojumu grupām (datu centru krātuves, nepārtrauktās barošanas avoti un mazās tīkla iekārtas). Tiek lēsts, ka šīs 7 ražojumu grupas, kopā ņemot, aptver gandrīz visu biroja iekārtu elektroenerģijas patēriņu. Turpmāk diagrammā (kurā norādītas gan sadzīves elektroniskās iekārtas, gan biroja iekārtas) redzams, ka ražojumi, uz kuriem attiecas nolīgums, līdz ar televizoriem ir lielākie elektroenerģijas galapatērētāji apvienotajā IKT/sadzīves elektronisko iekārtu sektorā. Tajā arī redzams, ka energopatēriņš, kas saistīts ar dažiem ražojumiem, piemēram, datoriem, stabilizēsies, tomēr citu iekārtu, piemēram, serveru un datu centru krātuvju, patērētās enerģijas daudzums ievērojami palielināsies. Tāpēc šiem ražojumiem nākotnē pievēršama galvenā uzmanība.

1. diagramma. IKT kopējais elektroenerģijas patēriņš ES līdz 2020. gadam, ja tiks īstenots ierastās darbības (BAU) scenārijs (ietverot pašreizējo politikas pasākumu ietekmi, tostarp *ENERGY STAR*)¹⁰

⁹ OV L 39, 13.2.2008., 3. lpp., 6. pants.

¹⁰ *Impacts of Information and Communication Technologies on Energy Efficiency, Bio Intelligence Service*, 2008. gada septembris.

Pašreizējās **datoru** specifikācijas ir spēkā kopš 2009. gada jūlija un kopš 2006. gada ir pārskatītas divas reizes. Tās attiecas uz plašu ražojumu klāstu (galddatoriem, klēpj datoriem, darbstacijām, t.s. "thin client" galiekārtām, maza mēroga serveriem). Jaunākajās specifikācijās noteiktie līmeņi ir aptuveni par 40 % striktāki nekā iepriekšējās specifikācijās noteiktie līmeņi. Jaunie kritēriji **attēlveidošanas iekārtām** arī stājas spēkā 2009. gada jūlijā. Šajā gadījumā papildus prasībām, kas tieši saistītas ar energoefektivitāti, kritēriji ietvēra noteikumus par abpusēju drukāšanu, kas ir svarīgs aspekts, jo papīra izlietojumam ir ievērojama ietekme uz vidi. Jaunie kritēriji **displejiem**, kas stājas spēkā 2009. gada oktobrī, paātrinās pāreju uz jaunām, energoefektīvākām tehnoloģijām, piemēram, LED aizmugurgaismojuma displejiem.

Darbs saistībā ar **serveriem** un **datu centru krātuvēm** vērsts uz datu vākšanu, lai izprastu saikni starp aparatūras un programmatūras konfigurāciju un energoefektivitātes rādītājiem darbībā un dīklaikā. **Nepārtrauktās barošanas avotu (UPS)** specifikāciju izstrādē tiek izmantota ES pieredze, kas saistībā ar šo ražojumu grupu gūta, pateicoties Kopīgā pētniecības centra (*JRC*) izstrādātajam rīcības kodeksam, kas attiecas uz *UPS*. Visbeidzot, **mazo tīkla iekārtu** ražojumu grupā ietvertas tādas ierīces kā modemi un maršrutētāji. Arī šeit tiks meklēta sinerģija ar *JRC* pārvaldīto rīcības kodeksu, kas attiecas uz platjoslas iekārtām.

2.3. **ENERGY STAR** ražojumu un dalībnieku popularizēšana un reģistrācija

Īpašā portālā www.eu-energystar.org sniegta informācija iesaistītajiem dalībniekiem, ietverot, piemēram, vadlīnijas ražotājiem dalībai programmā, saskarni, ar kuras palīdzību iespējams datubāzē meklēt ES tirgū **ENERGY STAR** reģistrētus ražojumus, padomus par piemērotu konfigurāciju un energopatēriņa pārvaldību, u.c. Vidējais apmeklējumu skaits dienā no 2006. gada līdz 2010. gadam pieaudzis par aptuveni 25 %.

Ievērojami palielinājies programmā iesaistījušos ražotāju skaits — no 16 uzņēmumiem 2006. gadā līdz 74 uzņēmumiem 2010. gadā. Par šo straujo pieaugumu var pateikties 2008. gadā ieviestajiem noteikumiem par publisko iepirkumu. 60 % programmas dalībnieku norādījuši, ka publiskais iepirkums ir galvenā to dalības motivācija. Šķiet, ka ir svarīgi nodrošināt kopīgas publiskā iepirkuma specifikācijas visā ES, jo 65 % respondentu aptaujā, kas bija adresēta programmas dalībniekiem¹¹, norādīja, ka tie piedalās atklātos konkursos dalībvalstīs ārpus savas reģistrācijas dalībvalsts.

Nav ziņu par to, cik atpazīstams patērētājiem ir **ENERGY STAR** logotips. Tomēr var pieņemt, ka šī procentuālā attiecība ir samērā neliela, jo tikai 27 % no ražotājiem, kas piedalās programmā, norādīja, ka patērētāju informēšana ir galvenā to dalības motivācija. Tas nav pārsteidzoši, jo programma vērsta uz biroja iekārtām, un tādējādi uzmanības lokā ir terciārais sektors, nevis patērētāji privātpersonas. Tāpēc publiskais iepirkums aizvien ir spēcīgākā motivācija dalībai programmā.

3. IETEKME

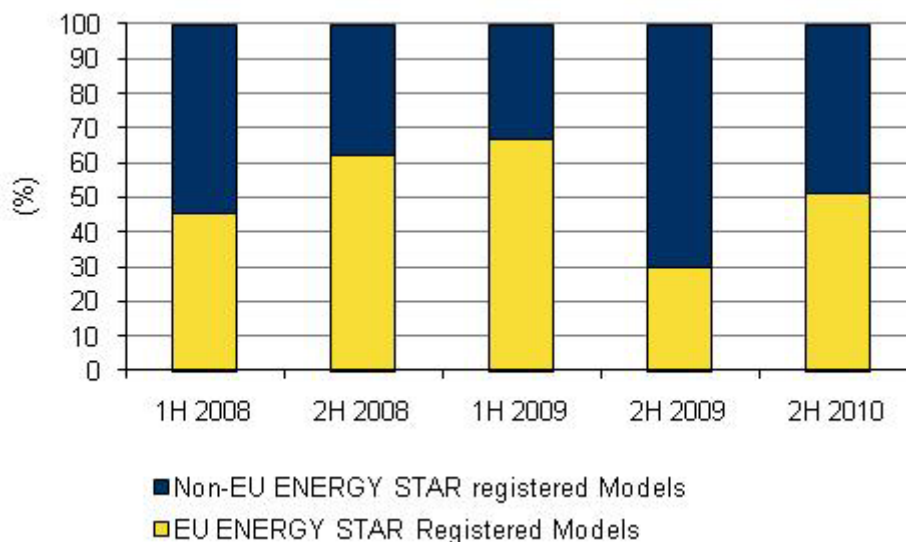
Šīs iedaļas mērķis ir skaitliski izteikt programmas **ENERGY STAR** ietekmi Eiropas Savienībā, a) novērtējot, cik ātri notiek tirgus virzība uz efektivitātes palielināšanos, b) lēšot, cik precīzi ir ražotāju paziņotie dati, un c) izvērtējot programmas ietekmi uz enerģijas ietaupījumu. Šī

¹¹ No 74 partneruzņēmumiem 30 atbildēja uz aptaujas jautājumiem.

analīze balstās galvenokārt uz pastāvīgu tirgus apskatu, kas tika veikts no 2008. gada līdz 2010. gadam¹².

3.1. ENERGY STAR ražojumu izplatība tirgū

Lai novērtētu, cik ātri notiek tirgus virzība uz ENERGY STAR paredzēto efektivitātes līmeni, regulāri tika veikta tirgus analīze. Turpmāk 2. diagrammā norādīts, cik procentu no modeļu kopskaita tirgū atbilst ENERGY STAR specifikācijām.

2. diagramma. Tirgū esošo modeļu kopskaita procentuālā daļa, kas atbilst ENERGY STAR specifikācijām, no 2008. gada līdz 2010. gadam

Diagrammā redzams, ka ENERGY STAR ir iedarbīgs līdzeklis tirgus virzībai uz efektivitātes palielināšanos — specifikācijām atbilstošo ražojumu procentuālā daļa gadu pēc gada palielinās par 20 procentpunktiem vai vairāk. Aplūkojot visus ražojumus kopumā (t.i., datorus, displejus un attēlveidošanas iekārtas), redzams, ka no 2008. gada pirmā pusgada līdz 2009. gada pirmajam pusgadam specifikācijām atbilstošo modeļu procentuālā daļa palielinājās no 45 % līdz pat 66 %. Pēc tam — 2009. gada otrajā pusē — līdz ar jaunu, stingrāku specifikāciju ieviešanu šī attiecība ievērojami pazeminājās līdz 30 %, bet tad atsāka strauji pieaugt.

ENERGY STAR modeļu izplatība dažās ražojumu tirgus jomās augusi straujāk nekā citās. Tā parasti ir bijusi plaša monitoru un attēlveidošanas iekārtu tirgū, kur ENERGY STAR modeļu izplatība kopumā ir plaša. Sasniedzot 60 līdz 80 % no tirgus, ENERGY STAR modeļu izplatība apstājas, kas liecina, ka programma vēl nav aptvērusi dažus tirgus segmentus.

3.2. Atbilstība un paziņoto datu precizitāte

Saskaņā ar nolīgumu katra pārvaldības struktūra (t.i., Komisija un ASV EPA) atbild par ENERGY STAR noteikumu izpildi savā teritorijā, tostarp par neatbilstības atklāšanu. Regulas (EK) Nr. 106/2008 12. pants uzliek Komisijai un dalībvalstīm kopīgu atbildību par

¹² EU ENERGY STAR Final Report, IDC, 2010. gada oktobris. Lai noteiktu modeļu kopskaitu tirgū, IDC izmantoja šādus avotus: a) izplatītāju un tālārpārdošanas kanālu informāciju, b) pārdevēju informāciju, c) IDC "okškerējumu" datubāzi.

programmas izpildi ES. Dalībvalstis atbild par to, lai atbilstība regulai tiktu nodrošināta to teritorijā, bet Komisija veic koordinēšanu, kā arī korektīvus pasākumus ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā.

Pildot savus uzdevumus, Komisija ir veikusi izpēti, lai pārbaudītu ražotāju paziņoto datu precizitāti. Izpētes pamatā nebija vis ražojumu testēšana vai mērījumi, bet gan paziņoto vērtību salīdzinājums ar vērtībām, kas par tiem pašiem modeļiem paziņotas citviet. Lai gan, veicot analīzi, bija redzams, ka dažādo ES *ENERGY STAR* datubāzē reģistrēto kritēriju kvalitāte pēdējos trīs gados ir ievērojami uzlabojusies, tomēr attiecībā uz samērā lielu skaitu kritēriju/ražojumu atklājās atšķirības starp vērtībām, kas paziņotas atbilstīgi *ENERGY STAR* un citviet.

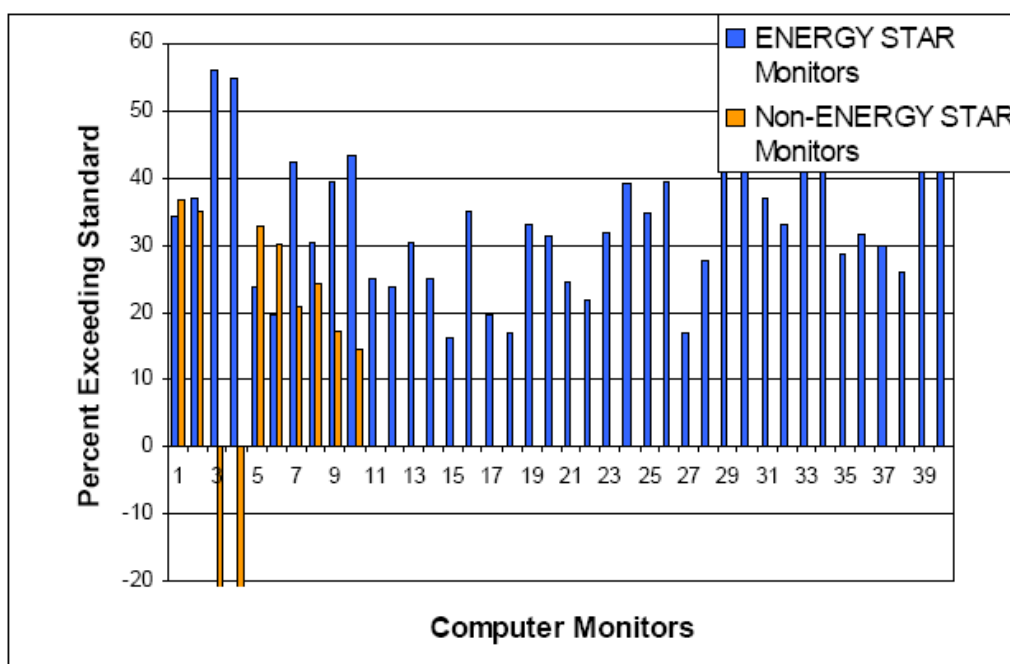
Tomēr šā apskata rezultāti nevar kalpot par pamatu, lai novērtētu neatbilstības apmēru saskaņā ar *ENERGY STAR*, jo to var paveikt, tikai faktiski testējot ražojumus. Šādā testēšanā, ko EPA 2009. gadā¹³ veica 120 ražojumu izlasei, atklājās, ka

- 100 % testēto *ENERGY STAR* datoru monitoru un 95 % *ENERGY STAR* printeru atbilda *ENERGY STAR* kritērijiem,
- 80 % testēto datoru monitoru, kas nebija *ENERGY STAR* monitori, un 40 % printeru, kas nebija *ENERGY STAR* printeri, arī atbilda *ENERGY STAR* kritērijiem.

Šie rezultāti liecina, ka atbilstības līmenis programmā *ENERGY STAR* ir augsts. Savukārt tas, ka liela procentuālā daļa ražojumu, kas nav *ENERGY STAR* ražojumi, arī atbilst programmas kritērijiem, liek aizdomāties, ka šie kritēriji jāpārskata biežāk, lai nodrošinātu, ka ar programmas palīdzību efektīvi ražojumi tiek nošķirti no neefektīviem ražojumiem. Atkarībā no ražojumu grupas atbilstība jaunām specifikācijām ievērojamā tirgus daļā parasti tiek panākta 2 līdz 4 gadu laikā pēc to ieviešanas (tas vairāk attiecas uz monitoriem, mazāk — uz attēlveidošanas iekārtām un it sevišķi datoriem). Šajā brīdī specifikācijas pārstāj atspoguļot jaunākos sasniegumus energoefektivitātes ziņā. Kā redzams turpmāk diagrammā, lielai daļai ražojumu (kas var būt vai var nebūt *ENERGY STAR* ražojumi) efektivitātes līmenis krietni pārsniedz *ENERGY STAR* kritērijus.

¹³

EPA Evaluation Report: *ENERGY STAR* Program Integrity Can Be Enhanced Through Expanded Product Testing, ziņojums Nr. 10-P-0040, 2009. gada 30. novembrī. <http://www.epa.gov/oig/reports/2010/20091130-10-P-0040.pdf>

3. diagramma. Rezultāti, kas gūti, pārbaudot 40 datoru monitoru atbilstību *ENERGY STAR* kritērijiem¹⁴.

Šie rezultāti ļauj izdarīt šādus secinājumus.

- Pieejamie testu rezultāti liecina, ka atbilstības līmenis ir pietiekami augsts, lai saglabātos programmas integritāte. Tomēr testēšanai tika atlasīts samērā neliels skaits ražojumu, tāpēc šādi testi abām pārvaldības struktūrām jāveic regulārāk, lai būtu iespējams atklāt jebkādas atbilstības samazināšanās tendences.
- Energoefektivitātes līmenim kopumā uzlabojoties, *ENERGY STAR* pēc kāda laika vairs neizceļ visefektīvākos tirgū pieejamos ražojumus, tāpēc šie kritēriji regulāri jāpārskata.

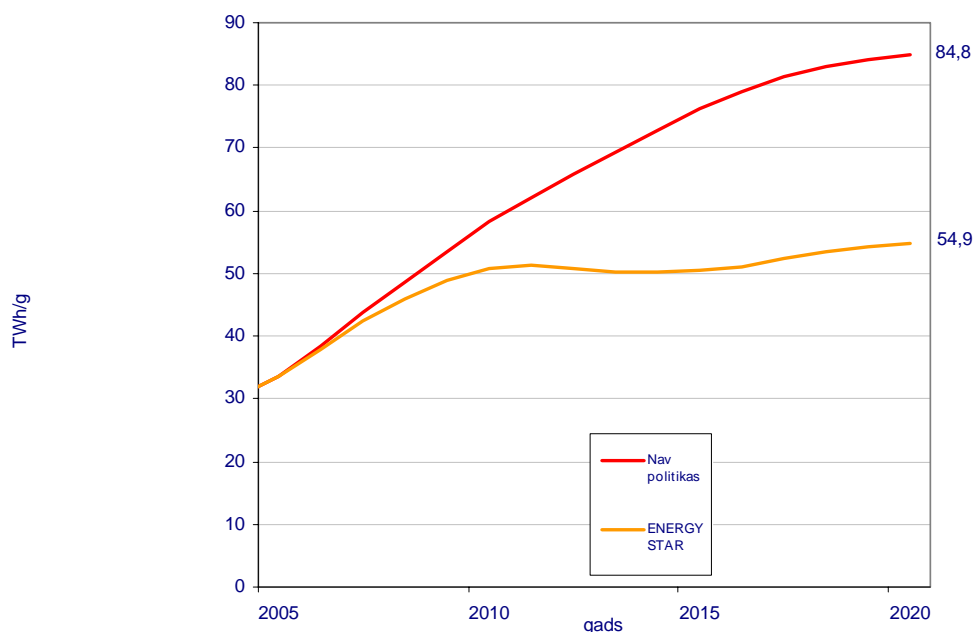
3.3. Enerģijas ietaupījums

Novērtējot ar *ENERGY STAR* saistīto enerģijas ietaupījumu, tika ņemti vērā pārdošanas dati no *Eurostat (Prodcom)*, pārdevējiem un citiem avotiem, kā arī dati no *ENERGY STAR* datubāzes par ražojumu energopatēriņu, ekodizaina sagatavošanas pētījumi, Apvienotās Karalistes tirgus pārveides programma u.c. Uz pārdošanas datiem balstītie aprēķini par ietaupījumu¹⁵ ir aptuveni, jo tie atkarīgi no pieņēmumiem par to, kā tirgus būtu strukturēts bez *ENERGY STAR*. Paturot prātā šo atrunu, jāsecina, ka šie aprēķini norāda uz *ENERGY STAR* samērā būtisko ietekmi. Tiek lēsts, ka, ja nebūtu *ENERGY STAR*, pēdējos trīs gados ES pārdoto jauno biroja iekārtu elektroenerģijas patēriņš būtu bijis aptuveni 67 TWh. Izmantojot *ENERGY STAR*, šo patēriņu izdevās samazināt apmēram par 11 TWh, t.i., aptuveni par 16%. Tas ļāvis par vairāk nekā 1,8 miljardiem euro samazināt elektroenerģijas rēķinus un izvairīties no CO₂ emisijām 3,7 megatonnu apmērā. Jāatzīmē, ka šie skaitļi ir kā "momentuzņēmums",

¹⁴ EPA Evaluation Report: *ENERGY STAR Program Integrity Can Be Enhanced Through Expanded Product Testing*, ziņojums Nr. 10-P-0040, 2009. gada 30. novembrī. <http://www.epa.gov/oig/reports/2010/20091130-10-P-0040.pdf>. Frāze "Percent Exceeding Standard" uz y ass jāsaprot kā "procentuālā attiecība, par kādu pārsniegts standarts".

¹⁵ Aprēķinā ņemtas vērā tikai *ENERGY STAR* specifikācijas, kas bija spēkā no 2008. gada līdz 2010. gadam, un tikai ietaupījums, kas, izmantojot šīs specifikācijas, gūts šajos trīs gados.

t.i., tajos nav ņemta vērā agrāko (pirms 2008. gada) specifikāciju pašreizējā ietekme vai pašreizējo specifikāciju ietekme nākotnē. Ja šos divus elementus ņem vērā, tiek lēsts, ka, izmantojot *ENERGY STAR*, ES uzstādīto datoru, displeju un attēlveidošanas iekārtu energopatēriņu līdz 2020. gadam izdosies samazināt par vairāk nekā 30 %. Turpmāk diagrammā attēlota šī tendence datoriem un displejiem.

4. diagramma. *ENERGY STAR* paredzamā ietekme uz datoru un displeju elektroenerģijas patēriņu līdz 2020. gadam¹⁶.

Precīzas aplēses par atlikušo ietaupījuma potenciālu, kas saistīts ar pašreizējo specifikāciju pārskatīšanu, vēl nav pieejamas, jo šis process uzsākts pavisam nesen, tomēr var pieņemt, ka šis potenciāls aizvien ir būtisks. Par to liecina tas, ka *ENERGY STAR* datubāzē iekļauti ražojumi, kuru patēriņš ir mazāks par ceturtdaļu pašreizējās *ENERGY STAR* robežvērtības. Turklāt, kā redzams 1. diagrammā, tuvāko gadu laikā krasi palielināsies to ražojumu energopatēriņš, uz kuriem nolīgums vēl neattiecas, tāpēc jārisina arī šis jautājums.

4. ASV PROGRAMMAS *ENERGY STAR* PLĀNOTĀS IZMAIŅAS UN TO PAREDZAMĀ IETEKME UZ NOLĪGUMU

EPA kopš 2011. gada februāra pieprasa, lai visi ražojumi, kuru sertifikācija saskaņā ar programmu lūgta ASV, tiktu testēti trešās personas sertificētās laboratorijās un sistemātiski pārbaudīti pēc to kvalificēšanās. Šīs pārmaiņas ir federālās revīzijas iestādes (*General Accounting Office*) veiktas izmeklēšanas rezultāts, kas atklāja, ka nepietiekamas uzraudzības dēļ ir iespējama krāpšana (lai gan krāpšanas gadījumi netika konstatēti).

¹⁶ Šīs aplēses veiktas kā daļa no ietekmes novērtējuma regulai, ar ko īsteno Direktīvu 2009/125/EK attiecībā uz ekodizaina prasībām datoriem, serveriem un displejiem. Šajā modelī nav ņemta vērā no 2000. gada līdz 2005. gadam ieviesto specifikāciju ietekme.

Komisijas mērķis ir nodrošināt, lai šīs izmaiņas nenovestu pie nolīguma pārkāpumiem un nelabvēlīgi neietekmētu programmā iesaistījušos ES ražotājus. Šis jautājums tika plaši apspriests ES un ASV Enerģētikas padomē un ES un ASV Regulatīvās sadarbības augsta līmeņa forumā. Tā rezultātā EPA apstiprināja, ka saskaņā ar pašreizējo nolīgumu ES reģistrētie ražojumi arī turpmāk tiks atzīti ASV un tāpēc tiem nebūs vajadzīga trešās personas veikta sertifikācija¹⁷. Ārpus pašreizējā nolīguma šāds risinājums ASV nebūtu pieņemams, jo EPA uzskata, ka tas radītu pastāvīgu "noplūdi" ASV ražojumu reģistrācijas sistēmā (ražotāji veiktu reģistrāciju ES, lai izvairītos no izmaksām un laika, ko prasa trešās personas veikta sertifikācija). Tāpēc šajā nodaļā tiks izskatītas izvēles iespējas *ENERGY STAR* nākotnei Eiropas Savienībā, ņemot vērā to paredzamo ietekmi uz ražotājiem, spēju nodrošināt tirgus virzību uz efektivitātes palielināšanos, kā arī krāpšanas varbūtību.

4.1. 1. izvēles iespēja — ieviest Eiropas Savienībā trešās personas veiktu sertifikāciju

Saskaņā ar šo izvēles iespēju *ENERGY STAR* nolīgumu pagarinātu vēl uz 5 gadiem, un ES ieviestu trešās personas veiktu sertifikāciju. Paredzams, ka šai pieejai būtu šādas sekas.

- Atbilstības līmenis palielinātos. Tomēr, ņemot vērā to, ka jaunākie biroja iekārtām veiktie testi liecināja par 95 % atbilstības līmeni, kas panākts, izmantojot pašsertifikāciju, gaidāms minimāls papildu ieguvums.
- Ražojumu reģistrācijas izmaksas palielinātos tā, ka tas atšķirīgi ietekmētu dažādus tirgus dalībniekus. Lielo ražotāju iekšējās laboratorijas jau pašlaik ir akreditētas atbilstīgi starptautiskajiem standartiem, kuri veido ASV jauno prasību pamatu. Turklāt šādi uzņēmumi sava darbības mēroga dēļ varētu samērā viegli absorbēt ārējās sertifikācijas izmaksas. No diviem lieliem ražotājiem saņemtās atbildes norāda, ka šajā tirgus segmentā ražojumu reģistrācijas izmaksas palielinātos par 30 %. Savukārt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) jauno prasību uzliktais papildu slogs būtu proporcionāli smagāks. Paturot prātā to, ka *ENERGY STAR* ir publiskā iepirkuma pamats, jāsecina, ka jaunās prasības radītu nevienlīdzīgus nosacījumus dalībai atklātajos konkursos.
- Programmas dalībnieku skaits samazinātos. 60 % ES *ENERGY STAR* iesaistījušos uzņēmumu, kuri sniedza atbildes aptaujā par šiem jautājumiem, norādīja, ka tie atteiktos no dalības, ja tiktu ieviesta trešās personas veikta sertifikācija.
- Jaunās testēšanas prasības paildzinās ražojuma reģistrācijas procesu vismaz par vienu mēnesi. Nozares pārstāvji norāda, ka IT iekārtām ražojuma izstrādes cikls ir neilgs, tāpēc tas var izraisīt situāciju, ka atļauja izmantot marķējumu tiks saņemta tikai tad, kad attiecīgais modelis jau būs laists tirgū.

No šiem apsvērumiem var secināt, ka trešās personas veikta sertifikācija ES būtu nesamērīgs pasākums, kas varētu negatīvi ietekmēt programmu, mazinot tās nozīmi tirgū. Šis secinājums atbilst rezultātam, kas tika gūts, 2010. gada jūnijā ES *Energy Star* padomē apspriežoties ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām.

¹⁷ Tā kā ASV jaunās sertifikācijas prasības attiecas tikai uz jaunreģistrētiem ražojumiem, tie ražojumi, kuriem sertifikāts piešķirts ES pirms pašreizējā nolīguma termiņa beigām, nebūs jāpārreģistrē ASV tad, kad beigsies pašreizējā nolīguma termiņš.

4.2. 2. izvēles iespēja — saglabāt Eiropas Savienībā pašsertifikāciju

Pašsertifikācijas saglabāšana Eiropas Savienībā nozīmētu, ka nākamais nolīgums abām pusēm vairs nebūtu vienāds — nāktos atteikties no savstarpējās atzīšanas principa, un tāpēc būtu divas atšķirīgas ražojumu reģistrācijas sistēmas. Šajā gadījumā nopietni jāapsver sekas, ko jutīs ES ražotāji.

Lai gan 85 % biroja iekārtu ES importē no Āzijas, ES un ASV tirdzniecība šajā tirgus segmentā vēl aizvien ir būtiska. Biroja iekārtu eksports no ES uz ASV 2008. gadā sasniedza gandrīz 4 miljardus euro (aptuveni pusi šā apjoma veidoja datori); salīdzinājumam: elektrotehnisko iekārtu eksporta apjoms bija 13 miljardi euro un vieglo automobiļu — 20 miljardi euro. Kā norādīts iepriekš, lai gan eksporta apjoms uz ASV pastāvīgi samazinās (no 24 % eksporta 2004. gadā līdz 15 % — 2008. gadā), ASV vēl aizvien ir lielākais ES biroja iekārtu eksporta tirgus.

Aplūkojot šos skaitļus, sākotnēji šķiet, ka savstarpējās atzīšanas princips būtu ļoti svarīga *ENERGY STAR* nolīguma daļa. Tomēr no visiem ražotājiem, kas iesaistījušies ES *ENERGY STAR* programmā un izteica viedokli par tās nākotni, tikai viens ražotājs norādīja, ka tas Eiropas Savienībā reģistrē ražojumus, kurus pēc tam eksportē uz ASV. Tas liecina, ka ES programmas dalībnieki gandrīz pilnībā koncentrējušies uz ES iekšējo tirgu. Tādējādi var pieņemt, ka eksportu no ES uz ASV galvenokārt veic lielie uzņēmumi, kuri arī līdz šim savus ražojumus tieši reģistrējuši ASV un var labāk absorbēt ASV jauno reģistrācijas prasību izmaksas. Var pieņemt arī, ka lielu daļu ES eksporta šajā tirgus segmentā veido tirgus nišas, kurās ES ražošanas uzņēmumi ieņem noturīgu vietu un uz kurām neattiecas *ENERGY STAR* specifikācijas, piemēram, telesakaru iekārtas vai specializētā programmatūra.

Šo pieņēmumu apstiprina ES IKT nozares struktūra. Lai gan atsevišķos šīs nozares apakšsegmentos ES uzņēmumi izvirzījušies vadošajās vietās pasaules mērogā (it sevišķi telesakaru, specializētās elektronikas (piemēram, automobiļu vai medicīnas elektronikas), specializētās programmatūras jomā), tie nav atrodamī starp lielākajiem biroja iekārtu un datoru ražotājiem¹⁸. Eiropas Savienībā šajā pēdējā IKT nozares apakšsegmentā strādājošo skaits pastāvīgi samazinās, bet citos saistītajos apakšsegmentos, it sevišķi telesakaru un datorpakalpojumu jomā, vērojams straujš pieaugums¹⁹. Tomēr ES vēl aizvien atrodas ražošanas bāze, kas sastāv no diviem atšķirīgiem slāņiem. Pirmo slāni veido ārvalstu transnacionālo uzņēmumu filiāles. Gandrīz ducim lielu ASV un Japānas uzņēmumu ir ražotnes, kas atrodas ES dalībvalstīs (parasti ES15 valstīs). Otro slāni veido galvenokārt MVU, kuri ir ģeogrāfiski plašāk izkļiedēti nekā transnacionālie uzņēmumi un to klātbūtne visjūtāmākā ir ES10 valstīs. Šie uzņēmumi parasti pievēršas galddatoru tirgum. To uzņēmējdarbības centrālā ievirze ir vai nu personālo datoru būve no komponentiem, kas iegādāti uz vietas, vai vērtības pievienošana vērtības ķēdē (piemēram, programmatūras izstrāde specializētiem lietojumiem), vai arī ārpus ES iepirkto ražojumu vienkārša tālākpārdošana. Šo uzņēmumu darbības mērogs ir visai ierobežots, tāpēc tie nekonkurē ar lielajiem transnacionālajiem uzņēmumiem pasaules tirgū cenu ziņā, bet gan drīzāk rada pielāgotus risinājumus, kas atbilst vietējā tirgus vajadzībām. Tādējādi šie uzņēmumi lielāko daļu ieņēmumu gūst nevis no aparatūras pārdošanas, bet gan no tās apkalpošanas. Vairākums

¹⁸ OECD *Information Technology Outlook*, 2008
- ESAO © 2008 - ISBN 9789264055537.

¹⁹ *Mapping the ICT in EU Regions: Location, Employment, Factors of Attractiveness and Economic Impact*, JRC- IPTS, 2008.

šo ražotāju konkurē mazcenas tirgus segmentā, un to peļņas marža var būt samērā neliela (aptuveni 5 %). Tāds ir tipiskais ES *ENERGY STAR* programmas dalībnieks.

Tādējādi ES ražotāju skatījumā saglabāt ražojumu reģistrācijas sistēmas vienkāršumu ir svarīgāk, nekā paturēt spēkā savstarpējo atzīšanu. "Pirmā slāņa ražotājiem" neatkarīgi no ES izraudzītās pieejas ASV nāksies izmantot trešās personas veiktu sertifikāciju, savukārt "otrā slāņa ražotāji" galvenokārt pievērsušies ES iekšējam tirgum, un to skatījumā īpaši svarīgi ir saglabāt ražojumu reģistrācijas sistēmas vienkāršumu.

Līdztekus jānodrošina, ka *ENERGY STAR* marķējuma saņemšanai ASV tiek piemēroti vienādi nosacījumi kā ASV, tā citu valstu ražotājiem. ASV sākotnēji plānoja pieprasīt, lai sertifikācijas struktūrām (ar kuru starpniecību darbosies ražojumu reģistrācijas sistēma) būtu "nozīmīga klātbūtne Ziemeļamerikā". Pēc tam, kad ES un Koreja izvirzīja iebildumus, šis nosacījums tika atsaukts un prasības tika harmonizētas ar starptautiskajiem standartiem. Tā rezultātā ASV *ENERGY STAR* sertifikācijas struktūras šobrīd atrodas vairākās dalībvalstīs.

Visbeidzot, lai gan biroja iekārtu *ENERGY STAR* testi uzrādīja augstu atbilstības līmeni, pašsertifikācijas saglabāšana prasītu rūpīgu programmas izpildi. Tiek uzskatīts, ka *ENERGY STAR* integritāti varētu nodrošināt, veicot izlases pārbaudes, kas novestu pie tiešām sekām, ja tiktu konstatētas krāpnieciskas darbības ar ražojumiem. Komisija tieksies palīdzēt dalībvalstīm programmas pienācīgā izpildē.

4.3. 3. izvēles iespēja — aizstāt *ENERGY STAR* ar alternatīviem regulatīviem instrumentiem

ENERGY STAR ir devusi panākumus tirgus virzībā uz efektivitātes palielināšanos. Tajā pat laikā ASV puses plānotās izmaiņas, ja tās netiks īstenotas ES, atceļ savstarpējās atzīšanas principu, un zudīs daļa pamatojuma jauna nolīguma noslēgšanai. Attiecīgi šajā iedaļā īsumā izskatīta *ENERGY STAR* alternatīva, t.i., obligāts energomarķējums saskaņā ar Direktīvu 2010/30/ES²⁰.

ENERGY STAR ir komponents plašākā politikas pasākumu kopumā, kas vērsts uz ražojumu energoefektivitāti. Šajā kopumā ietilpst arī iepriekš minētās Ekodizaina direktīva un Energomarķējuma direktīvas. Ekodizains ir līdzeklis spiediena izdarīšanai uz tirgu, nosakot minimālās efektivitātes prasības, bet energomarķējums un *Energy Star* virza tirgu, dodot ražotājiem motivāciju konkurēt ražojumu energoefektivitātes ziņā. Tādējādi ekodizains papildina abus marķējuma politiskos instrumentus, nodrošinot ātrāku un pilnvērtīgāku tirgus pārveidi. Tas var arī ietekmēt tos tirgus segmentus, kur marķējuma politiskie instrumenti nav iedarbīgi. Šāds gadījums ir, piemēram, personālo spēļdatoru tirgus, kur energoefektivitāte nav svarīgs apsvēruma, kad patērētājs pieņem lēmumu par iegādi. Tāpēc ekodizains nav vis *ENERGY STAR* alternatīva, bet gan tās papildinājums, lai gan tas jāpiemēro rūpīgi, ja iekārtas attīstās tik strauji kā IKT.

Iespējama *ENERGY STAR* alternatīva ir energomarķējums. Salīdzinošais A-G marķējums, kas izlikts tirdzniecības vietās, ES patērētājiem ir plaši pazīstams un ir ļāvis krasi uzlabot tā aptverto ražojumu efektivitāti.

Var uzskatīt, ka energomarķējumam salīdzinājumā ar *ENERGY STAR* ir šādas priekšrocības un trūkumi.

²⁰ OVL 153/1, 18.6.2010., 1. lpp.

Priekšrocības
<ul style="list-style-type: none"> – Tas ir obligāts. Tas nodrošina visu tirgū esošo ražojumu energoefektivitātes salīdzināmību. Tas arī ļauj aptvert visus tirgus segmentus, savukārt <i>ENERGY STAR</i> ražotājiem nedod motivāciju atsevišķos segmentos uzlabot efektivitāti. – Tas ir plaši pazīstams ES patērētājiem. Tomēr biroja iekārtu gadījumā šķiet, ka atpazīstamībai patērētāju vidū ir mazāka nozīme nekā, piemēram, publiskā iepirkuma prasībām.
Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> – Atšķirībā no <i>ENERGY STAR</i> tas nav ES mērogā piesaistīts obligātā publiskā iepirkuma noteikumiem. – Likumdošanas process ir lēnāks un ne tik elastīgs, un tas var radīt problēmu IKT ražojumu gadījumā, jo šie ražojumi attīstās strauji un ir sarežģīti. Lai gan pārskatītajā Energomarķējuma direktīvā iestrādāti daži iekšējās dinamikas elementi (tukšas klases "virs A", kas aizpildāmas līdz ar tirgus attīstību), ekodizaina un energomarķējuma prasību izstrādes cikls parasti ilgst 3-4 gadus salīdzinājumā ar 1 gadu <i>ENERGY STAR</i> gadījumā. Tas ir tāpēc, ka obligātu juridisko instrumentu gadījumā tādi aspekti kā ietekme uz dažādiem tirgus segmentiem vai dažādu lietojumu salīdzināmība jāapsver daudz rūpīgāk nekā brīvprātīgas sistēmas gadījumā. Šā iemesla dēļ obligātu juridisko instrumentu izstrādes temps bieži vien atpaliek no aizvien īsākajiem IKT ražojumu izstrādes cikliem. Turklāt obligāta, visiem ražojumiem piemērojama marķējuma izstrāde IKT gadījumā būtu ārkārtīgi sarežģīta ražojumu konfigurācijas, lietojumu un izmantošanas modeļu nevienmērīguma dēļ (piemēram, <i>ENERGY STAR</i> pamatā ir biroja videi tipisks izmantošanas modelis, un tajā nav ietverti lietojumi mājsaimniecībā). – Pāreja no <i>ENERGY STAR</i> uz energomarķējumu sadrumstalotu starptautisko regulējuma sistēmu, un tas radītu papildu izmaksas nozarei un publiskajam sektoram. Šā tirgus globālā rakstura dēļ no tādas situācijas vajadzētu izvairīties.

Lai gan energomarķējumam ir dažas priekšrocības pār *ENERGY STAR* programmu, šī programma tomēr šķiet labāk piemērota biroja iekārtām. *ENERGY STAR* pašlaik ir ērti pieejams risinājums biroja iekārtu energoefektivitātes jautājumam. Tomēr atkarībā no tirgus un tehnoloģiju attīstības šā secinājuma pamatotība tiks pastāvīgi pārskatīta un šajā iedaļā izvirzītie argumenti tiks novērtēti konkrētu nolīguma aptvertu ražojumu griezumā.

4.4. Secinājums

ENERGY STAR ir politikas instruments, kas sava dinamiskuma un brīvprātīgās dalības dēļ ir īpaši labi noderīgs IKT ražojumiem. Programmas panākumu pamatā daļēji ir tās vienkāršais ražojumu reģistrācijas process. Pāreja uz trešās personas veiktu sertifikāciju nostādītu MVU neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar lielākiem uzņēmumiem. No tādas situācijas jāizvairās, jo programma ir saistīta ar obligāto publisko iepirkumu un MVU veido lielāko daļu šā procesa dalībnieku. Tas varētu arī novest pie dalībnieku skaita samazināšanās un tādējādi vājināt *ENERGY STAR* ietekmi tirgū. Analizējot to, kāda profila ražotāji piedalās programmā un ES biroja iekārtu tirgū kopumā, atklājas, ka savstarpējā atzīšana nav ES un ASV nolīguma svarīgākais elements. Jāizvirza mērķis saglabāt programmas pamatelementu un tās galveno

nolūku — ražojumu specifikāciju kopīgu izstrādi un īstenošanu ES un ASV, kas dod motivāciju pastāvīgi uzlabot biroja iekārtu energoefektivitāti. To varētu nodrošināt ar iepriekš norādīto 2. izvēles iespēju. Izmantojot šo izvēles iespēju, ES saglabātu savu ietekmi *ENERGY STAR* specifikāciju izstrādē, kas *de facto* ir IKT energoefektivitātes globālais standarts.

5. SECINĀJUMS: IETEICAMS ATJAUNINĀT NOLĪGUMU

Pašreizējā nolīguma termiņš beidzas 2011. gada decembrī. Pēdējos 4 gados programma ir palīdzējusi uzlabot biroja iekārtu energoefektivitāti un ietaupīt patērētāju naudu. Palielinoties tās popularitātei ražotāju vidū, paplašinājusies tās ietekme tirgū. Nozares pārstāvji programmu vērtē ļoti atzinīgi, jo tā ir elastīgs un dinamisks politikas satvars, kas sevišķi labi piemērots ražojumiem, kuri attīstās tik strauji kā IKT. Vienlaikus, ASV plānotās izmaiņas ir izaicinājums programmas nākotnes perspektīvā. Tāpēc Eiropas Savienībai ieteicams turpināt dalību *ENERGY STAR* programmā, tomēr veicot dažus nepieciešamus pielāgojumus. Saistībā ar nolīguma pagarināšanu pausti šādi konkrēti ierosinājumi.

- ES un ASV jāturpina sadarboties, izstrādājot ražojumu specifikācijas, lai abas struktūras aptuveni vienā laikā ieviestu vienāda līmeņa prasības.
- Ņemot vērā ASV apņēmību ieviest programmā trešās personas veiktu sertifikāciju, nolīguma darbība jāturpina saskaņā ar divām dažādām ražojumu reģistrācijas sistēmām. Savstarpējās atzīšanas principa atcelšanu var tikai nožēlot, tomēr nav gaidāms, ka tas nelabvēlīgi ietekmēs ražotājus, kuri piedalās ES programmā. Komisija tomēr veiks atbilstīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka ASV prasības nenostāda ES eksportētājus neizdevīgākā stāvoklī.
- Paturot prātā to, ka ražotāji atzina publisko iepirkumu par galveno motivāciju to dalībai programmā, un tāpat ņemot vērā to, ka liela daļa ražotāju piedalās atklātos konkursos dalībvalstīs ārpus savas reģistrācijas dalībvalsts, jāsaglabā Regulas (EK) Nr. 106/2008 publiskā iepirkuma klauzula. Jāizskata iespēja to paplašināt, aptverot ne tikai centrālās valdības iestāžu loku.
- Specifikācijas regulāri un bieži jāpārskata, jo pierādījumi liecina, ka, strauji attīstoties tirgum un tehnoloģijām, *ENERGY STAR* ne vienmēr norāda uz visefektīvākajiem ražojumiem tirgū.
- Lai gan pieejamie dati liecina par augstu atbilstības līmeni, Komisijai un dalībvalstīm cieši jāsadarbojas programmas rūpīgas izpildes ziņā un izpildes efektivitāte jāpārskata ne vēlāk kā 18 mēnešos pēc nolīguma noslēgšanas.
- Komisija pastāvīgi uzraudzīs ASV ierosināto izmaiņu un *ENERGY STAR* programmas ietekmi uz enerģijas ietaupījumu un uz ražotājiem. Vismaz vienu gadu pirms jaunā nolīguma termiņa beigām tā analizēs biroja iekārtu energopatēriņa jautājuma turpmākas risināšanas iespējas, tostarp iespēju aizstāt *ENERGY STAR* ar alternatīviem politikas instrumentiem.